

SLOVNICA IN SLOVAR – AKTUALNI JEZIKOVNI OPIS

Pri oblikovanju tematskih smernic 34. simpozija Obdobja je bilo kot izhodiščno izpostavljeno osredotočanje na pet medsebojno tesno povezanih področij: na temeljna teoretična izhodišča jezikovnega opisa, na vprašanje razumevanja norme, rabe in kodifikacije, na problematiko slovaropisja na Slovenskem oz. razlagalni slovar sodobne slovenščine, na področje pisanja sodobnih slovníc oz. slovnico sodobnega slovenskega jezika in na področje jezikovnotehnološkega vidika jezikovnega opisa.

Med temeljnimi cilji je bilo posebej poudarjeno področje teoretičnega izhodišča jezikovnega opisa, ki naj bi opredelilo in razložilo smisel, različne cilje in oblike jezikovnega opisa. V središče so bila postavljena vprašanja, zakaj in kako so oblikovani različni jezikovni opisi ter komu so namenjeni. Ker pa je z njimi neobhodno povezana tudi vzgojno-izobraževalna funkcija, ki pogosto nakaže, potrdi ali ovzrže smiselnost, nujnost in uporabnost določenega jezikovnega opisa, je bil eden izmed ciljev simpozija tudi vključitev didaktičnega vidika v problematiko slovarskega in slovnicega opisa jezika.

Drugo področje, ki je bilo postavljeno med tematske smernice 34. simpozija Obdobja, je vprašanje jezikovne norme, rabe in kodifikacije. Sodobne sociolingvistične, funkcijske oz. pragmatične jezikoslovne teorije, nasprotujoče razumevanju norme kot zakona, ki bi moral biti brezpogojno izpolnjen, zahtevajo ponovno opredelitev knjižnega, normativnega in z njima povezane rabe. Predvsem pa bi moral biti ponovno opredeljen odnos med rabo, normo in kodifikacijo v sodobnem slovenskem jeziku.

V samo jedro tematskih smernic 34. simpozija Obdobja sta bila postavljena razlagalni slovar in opisna slovnica sodobne slovenščine. Poudarjeno je bilo predvsem vprašanje oz. razumevanje ciljev slovaropisnega in slovnicega opisa jezika/jezikov in metod za doseganje le-teh. S tem je bilo nespregljivo povezano tudi razumevanje želja in potreb različnih naslovnikov oz. uporabnikov slovarjev in slovníc.

Sodobno slovaropisje in sodobni slovnice opis pa nujno in neobhodno vključujeta tudi jezikovno tehnološki vidik opisa slovenščine. Med cilji simpozija sta bila tudi obravnavata vidika kontinuirane povezave in dopolnjevanja med različnimi metodološkimi in teoretičnimi smermi slovaropisja in slovnice opisov ter vidika vključevanja želja, zahtev in potreb širšega družbenega spektra, ne le strokovnega.

Obravnavana tematika je namreč aktualna in pomembna ne le s stališča stroke, pač pa tudi širšega družbenega okvira. Slovar in slovnica sta deli, ki naj bi med drugim odražali predvsem sodobno stanje jezika oz. naj bi podajali aktualni jezikovni opis. Izhajajoč iz poznavanja jezikoslovne tradicije, naj bi priročnika upoštevala in ustrezno opredelila zaznane jezikovne spremembe. Upoštevala naj bi tudi metodološke, sociološke, filozofsko-teoretične, tehnološke in druge novosti, ki jih narekujejo tako stroka kot sama družba.

Temeljni cilj simpozija je bil torej osvetliti in razložiti dosedanje teoretične in metodološke slovnične in slovaropisne tokove oz. dosežke na Slovenskem, obenem pa nakazati poti, ki so že ali še bodo pripeljale do novih slovnic in novih slovarjev sodobnega slovenskega jezika.

Ali so bili cilji vsaj deloma izpolnjeni oz. ali so se raziskovalci jezikoslovci in drugi strokovnjaki, ki se ukvarjajo z jezikoslovjem in jezikom kot takim, odzvali na tematsko zastavljene smernice, priča sama vsebina zbornika. To lahko pogojno ponazorimo kar sama statistika. Zaradi lažje preglednosti so podatki vneseni v razpredelnico.

V zborniku je objavljen 101 prispevek.

S splošno teoretskimi vprašanji jezikovnega opisa, kamor so vključena tudi vprašanja odnosa med rabo, normo in kodifikacijo, se ukvarja 8 prispevkov. Na najrazličnejše teme, ki so povezane s slovaropisjem, se osredotoča 39 prispevkov, 39 prispevkov obravnava različna slovnična poglavja, 15 prispevkov pa se ukvarja z jezikovno tehnologijo, kjer močno prednjačijo prispevki, ki obravnavajo rabo korpusov.

Rada bi poudarila, da nekateri prispevki sodijo v več različnih, a vendarle prekrivajočih se področjih. Kljub temu so vsi prispevki vključeni le v eno kategorijo, in sicer tisto, ki v prispevku tematsko najbolj izstopa oz. prevladuje.

Tema	Število prispevkov
Teoretična izhodišča jezikovnega opisa; splošna vprašanja jezikovne norme, rabe in kodifikacije	8

Teme (slovnične)	Število prispevkov
Zgodovinsko tipološka in metodološka opredelitev slovnic/e	3
Posamezna opisna slovnična poglavja sodobnega slovenskega jezika	6
Obravnava teorije besednih vrst v slovenskem jezikoslovju (izpostavljena samostojno zaradi večjega števila prispevkov)	4
Obravnava govornega jezika (vključeni so tudi prispevki s področja fonetike in pravorečja)	7
Pravopisna vprašanja (predvsem vejica)	3
Pedagoška oz. šolska slovnica slovenskega jezika	3
Obravnava otroškega govora (norma izgovora)	1
Priročniki slovenščine kot drugega ali tujega jezika	4
Kontrastivna in primerjalna obravnava (slovenščine in srščine; slovenščine in ruščine; slovenščine in poljščine; slovenščine in češčine)	5
Obravnava slovničnih ali pravopisnih poglavij tujega jezika (hrvaščine, poljščine)	3
Znakovni jezik	1

Teme (slovarske)	Število prispevkov
SSKJ 1, SSKJ 2, Slovar novejšega besedja slovenskega jezika, predlogi za oblikovanje posameznih kategorij v novem slovarju	16
Kontrastivna ali primerjalna obravnava obstoječih slovarjev (češčina – slovenščina, hrvaščina – slovenščina)	2
Terminološki slovar	8
Šolski slovar	1
Slovar pravopisnih težav	1
Frazeologija v splošnem slovarju slovenskega jezika	1
Narečni slovar; frazeologija v narečnem slovarju	3
Zgodovinsko slovaropisje	2
Obravnava tujejezičnega slovarja (češčina, japonsščina)	2
Dvojezični slovar (slovensko-nizozemski slovar; slovensko-angleški slovar)	3

Tema	Število prispevkov
Jezikovna tehnologija (predvsem jezikovni korpusi)	15

Najpogosteje citirani/e ali med temeljno literaturo navedeni/e avtorji oz. avtorice*	Število citatov oz. navedb
Jože Toporišič	36
Ada Vidovič Muha	19
Andreja Žele	13
Tomaž Erjavec (vedno v soavtorstvu)	10
Kozma Ahačič	8
Jana Zemljarič Miklavčič	8

* Če je bil/a avtor oz. avtorica v prispevku citiran oz. naveden večkrat, se je to štelo le za en citat oz. eno navedbo, saj je pri končnem številu citatov oz. navedb upoštevano število prispevkov, ki vsebujejo citate/navedbe določenega avtorja oz. avtorice, in ne skupno število vseh navedb oz. citatov v posameznem prispevku oz. v vseh prispevkih skupaj.

Same številke po sebi seveda ne povedo ničesar, saj bi jih morali natančneje analizirati. Vsekakor pa pričajo o aktualnosti, ponekod tudi o nepreženetosti.

Statistični in vsebinski pregled prispevkov mi je v spomin priklical besede, ki jih je leta 1999 zapisala profesorica Breda Pogorelec. Ker so zelo povedne, in čeprav zapisane pred več kot 15 leti, še vedno zelo aktualne, naj služijo kot sklep k zborniku 34. Obdobji.

Kakor se je tudi znanost o jeziku v zadnjih stoletjih sodobne znanstvene misli morala dvigniti nad urejajoči predpis, ki je stoletja spremljal razkrivanje jezika, se je pri tem – morda še bolj kot druge vede – ujela v svet strogih metod in pojmovanj odmaknjene predmetnosti in se s tem zaprla »neposvečenim«. Z novimi pogledi se je poglobilo razumevanje jezika v vsej raznovrstni pojavnosti, a zahtevna spoznanja ostajajo v ozkem krogu, velika večina pa je deležna le tistih napotkov, ki jih danes posreduje šola in še to predvsem v okviru najbolj osnovnega opismenjevanja. Zahtevna snov, ki bi morala znati povezati razum, duha in srce, se razvodeni v trivialnosti bližnjih in daljnih ciljev in odbija do te mere, da jezik, besedo, besedilo prej oddalji kot približa. (*Teorija slogovnega razvoja in slovenskega knjižnega razvoja*, 1999: 107–108)

Na koncu bi se rada zahvalila vsem, ki so sodelovali pri organizaciji simpozija in pripravi zbornika. Zahvala velja tudi financerjem, ki so omogočili izvedbo simpozija Obdobja in objavo prispevkov v zborniku. Predvsem pa hvala Mateji Lutar, Damjanu Huberju in Mojci Nidorfer Šiškovič, brez katerih simpozija zagotovo ne bi bilo.

Mojca Smolej,
predsednica 34. simpozija Obdobja